

SOSIAL ELMLƏR VƏ PSIXOLOGİYA**UOT 364.044****SOSIAL SAHİBKARLIQ – CƏMIYYƏTİN İNKİŞAFINA
İSTİQAMƏTLƏNƏN YENİ SOSIAL XİDMƏT SAHƏSİDİR**

E.S.İSMAYİLOVA
Bakı Dövlət Universiteti
eliza_ismayilova@yahoo.com

Azərbaycan Respublikasının sosial rifahı istiqamətində dövlətin apardığı sosial-iqtisadi islahatlar son dövrlər əhalinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi məqsədlərini həyata keçirir. Bu məqsədlər sırasında regionların umumi inkişafı, işsizlik, məşğulluq, yoxsulluğun azaldılması, aztəminatlı ailələrə dəstək, eləcə də ölkədaxili miqrasiya prosesi və bu məsələrdən doğan sosial problemlərin həllinə yönəlik vəzifələrin yerinə yetirilməsini daha da aktual edib. Ölkənin sosial-iqtisadi inkişaf strategiyasında prioritet kimi müəyyən edilmiş, regionlarda sahibkarlıq fəaliyyətinin daha da genişləndirilməsi, əhalinin sosial təminat və təlabatının dayanıqlı və davamlı olması məqsədiylə həyata keçirilən sosial islahatlar paketinə yeni yanaşmanı zəruri edir. Tədqiqatın nəticəsi olaraq “sosial sahibkarlıq” və sosial müəssisələrlə bağlı risk və məsuliyyəti öz üzərinə götürə biləcək hüquqi və fiziki şəxslərin formalaşmasında dövlətinin dəstəyinə ehtiyacın olmasını nəzərdə tutub. Bu isə region əhalisinin kəndli-fermer təsərrüfatlarının inkişafına, aztəminatlı ailələrin daha səmərəli və dayanıqlı sosial təminatına töhfə verə biləcək bir sahə kimi özünü beynəlxalq təcrübələrdə artıq təsdiq etmişdir.

Açar sözlər: insan, rifah, sosial sahibkarlıq, ləyaqətli həyat, məsuliyyət

İnsan inkişaf konsepsiyasının əsasında onun rifahına yönələn dövlətin sosial siyasəti, sosial xidmətin səviyyəsi və innovativ modeli durur. İnsanların həyat keyfiyyətinin yüksəldilməsi dövlətimiz tərəfindən ən ali prinsip kimi qəbul olunmuş və bu istiqamətdə davamlı olaraq yeni, innovativ sosial tədbirlərin, proqram və layihələrin həyata keçirildiyinin son illər tez-tez şahidi oluruq. Cəmiyyətin müxtəlif sosial sahələrini əhatə edən imkan və bacarıqların artırılması, ədalətli və ləyaqətli, sülh və əminamanlıq şəraitində təhlükəsiz həyat tərzinə nail olmaq dövlətimizin ümdə məqsədlərindən biridir. Məhz bu məqsədi maddi və mənəvi cəhətdə tamamlayan, milli təhlükəsizliyimizin əsasında duran insan, cəmiyyət və dövlət anlayışlarını tam mənasında doğruldan 44 günlük Vətən müharibəsinin Zəfər Qələbəindən sonra yurd-yuvamızda yeni həyat qurmaq əzmi, bizdə cəmiyyətimiz üçün yeni baxış, innovativ fəaliyyət və xidmət modellərinin ərsəyə gəlmə zərurətini yaradır.

Otuz ilə yaxın bir müddət ərzində Ermənistanın işğalı nəticəsində ərazimizin 20%-i, şəhərlərimiz, kəndlərimiz, vəhşicəsinə darma-dağın olmuş, nəinki

yer üstü mal-mülklərimiz, eləcə də yeraltı sərvətlərimiz talan olunmuş, qızıl mədənləri, digər filiz yataqları, meşə zolaqları da barbarcasına yağılanmışdır. Bütün bunların nəticəsində bir milyondan çox insanlar öz yurd-yuvalarından, yaşadıkları evlərindən zorla çıxarılmış, milyonlarca insanların maddi və mənəvi haqları ermənilər tərəfindən oğurlanmışdır. Bu faciənin qurbanı olmuş hər bir fərd, onun yaşadığı mühit dağıdılmış və məhvə məhkum olunmuşdu. Hər bir fərdin insan haqqı, onun yaşadığı cəmiyyətin milli-mənəvi dəyərləri, bütövlükdə isə dövlətimizə dəyən küllü miqdarda ziyanın ödənilməsi hər hansı bir hesablamalarla ifadə olunsada onun insanlığa vurduğu ziyanı, mənəvi tərəfini heç nə ilə ölçmək mümkün deyil.

Bütün deyilənlər Azərbaycan Respublikası Prezidenti, Müzəffər Ordumuzun Ali Baş Komandanı cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında ədalətli formada hər b yolu ilə artıq tarixə qovuşmuşdur. Azad olunmuş torpaqlarımıza öz sahiblərinin qayıdışı prosesinə başlanılmışdır. “Böyük Qayıdış” proqramı çərçivəsində Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda əhalinin yenidən məskunlaşması, infrastrukturun yaradılması, orada yaşayacaq insanların ləyaqətli həyat şəraiti ilə təmin olunması və bütövlükdə bölgənin yüksək səviyyəli inkişaf istiqamətləri artıq müəyyənləşmişdir.

Qarabagda həyata keçirilməsi nəzərdə tutulan “Ağıllı şəhər” və “Ağıllı kənd” layihələrində əhalinin illər əvvəl itirilmiş maddi və mənəvi haqlarının bərpasına yeni baxış və yeni yanaşmaları tələb edir. Bu baxımdan bu ərazilərdə müsir dünyanın sosial-iqtisadi həyatını möhkəmləndirən – *sosial sahibkarlıq*, onun müxtəlif fəaliyyət modellərinin tətbiqinə başlamaq bölgədə olduqca əhəmiyyətli faydaları ilə yanaşı yeni bir sosial xidmət modeli kimi də dəyərləndirilə bilər. Nobel Sülh Mükafatı laureatı professor Məhəmməd Yunisinin təbirincə desək, “*sosial sahibkarlıq* – insanlığın ən aktual ehtiyaclarına xidmət edən yeni kapitalizm növüdür”. Burada müasir dövrün və cəmiyyətin ictimai-iqtisadi formasıyasından asılı olaraq sosial sahibkarlığın inkişafına təsir edəcək bir neçə amilləri nəzərə alsaq, işçi qüvvəsinə bazarın tənzimlədiyi əmək haqqının ödənilməsi, daha yaxşı iş şəraitinin təmin olunması, iş və yaşam həyatında daha rifahlı və uzunmüddətli fəaliyyəti öz əksini tapmış olur. Sosial sahibkarlıq insanların sosial həyatındakı problemlərin aradan qalxmasını təmin etməklə yanaşı sosial biznes ilə qarşılıqlı əlaqələrin qurulması nəticəsində özünün ən yüksək inkişaf mərhələsinə də çata bilər. Sosial sahibkarlıq həm də ökləmiş tərəfində qəbul olunan “2015-2030-cu illərdə Dayanıqlı İnkişaf Məqsədləri” proqramına da öz töhfəsini vermiş olar. Sosial sahibkarlar sosial müəsisələrin biznes fəaliyyətini genişləndirərək yeni sosial model tətbiq etməklə yeni xidmət sahələrinin inkişafına kömək edər. Bununla da sosial sahibkarlığa marağın artması, sosial-iqtisadi inkişaf, yeni sosial xidmət sahələrinin artması, yeni iş yerlərinin yaranması, eləcə də əhalinin sosial məmnunluğu artaraq cəmiyyətin rifahı yüksələr. Butun bu deyilənləri nəzərə alaraq “sosial sahibkarlıq” və onun inkişafıyla bağlı olan bütün sahələr bu gün dünyada və ölkəmizdə aktullığını artırır.

Azərbaycan cəmiyyəti üçün “sosial sahibkarlıq” yeni bir anlayış olsa da bunun bizim iqtisadiyyat üçün formaca fərqli olan kollektivləşmə kimi tarixi və praktik nümunələri olmuşdur. Müasir cəmiyyətin sosial-qitisedi həyatına son illərdə daxil olan “sosial sahibkarlıq” sahəsində beynəlxalq səviyyədə həm nəzəri, həm də praktik cəhətdən nümunələrinin olmasına baxmayaraq ölkəmizdə bu sahə ilə bağlı hələ ki, qanunvericilik bazası yoxdur. Söhbət “sosial sahibkarlıq”dan gedirsə, demək əvvəlcə onun məhsulu olan sosial müəssisənin nə olduğundan daha sonra isə onun sahibindən danışmalıyıq. Sosial sahibkarlıq və sosial müəssisələrin inkişafıyla bağlı dünyanın bir çox alim və tədqiqatçılar tərəfindən bu anlayışlara formaca müxtəlif olsa da, demək olar ki, mənaca çox oxşar ifadələr irəli sürülmüşdür. Cəmiyyətin sosial-iqtisadi inkişafıyla bağlı amerika və avropa alimlərindən Jill Kickul, Tomas S Lyouns, A.M.Peredo, M.McLean Azərbaycanda isə Urxan Ələkbərovun “Davamlı insan inkişafı və ekoloji sivilisasiyanın əsasları”, Mürtəza Həsənovun “Qloballaşan dünyada sosial müəssisələrin yeri və rolu (Azərbaycan nümunələri)”, Abil Bayramovun “Azərbaycanda sosial sahibkarlıq: mövcud vəziyyət və inkişaf üçün islahatların əsas istiqamətləri”, Rəcəb Rəhimlinin “Davamlı inkişafda sosial müəssisələrin rolu” adlı tədqiqatlarında bu aktual mövzuyla bağlı geniş tədqiqat işləri aparılmışlar. Bəşəriyyətin, sivilisasiyanın sağlam və davamlı inkişafı naminə fəaliyyət göstərən bir çox beynəlxalq təşkilat və fondlar tərəfindən də “sosial sahibkarlıq” və “sosial müəssisə” anlayışlarına izahlar verilmişdir. “ABŞ-da, sosial müəssisə – “ilk olaraq öz sosial mühiti üçün faydalı olan, lakin biznes modeli istifadə edən təşkilata deyilir”. Sosial müəssisələr birbaşa öz məhsul və xidmətlərinə sosial ehtiyacları olanlara və ya işlə təmin etdikləri qüsurlu adamlara ünvanlanıb”¹.

Ölkəmizdə “sosial müəssisə” anlayışı Azərbaycan Respublikasının “Məşğulluq haqqında” Qanununda öz əksini tapıb. Qanunun 1.1.20-ci maddəsinə əsasən, sosial müəssisə – sosial müdafiəyə xüsusi ehtiyacı olan və işə düzəlməkdə çətinlik çəkən şəxslərin məşğulluğunun təmin olunması üçün yaradılan ixtisaslaşdırılmış hüquqi şəxsdir. Qanun sosial müdafiəyə xüsusi ehtiyacı olan və işə düzəlməkdə çətinlik çəkən şəxslərin dairəsinə əlilliyi olan şəxsləri, o cümlədən sağlamlıq imkanları məhdud 18 yaşınadək uşaqları, 20 yaşadək gəncləri, yetkinlik yaşına çatmamış uşaqları tərbiyə edən tək və çoxuşaqlı valideynləri, sağlamlıq imkanları məhdud 18 yaşınadək uşaqları tərbiyə edən valideynləri, pensiya yaşına iki ildən az qalmış şəxsləri, cəzaçəkmə yerlərindən azad edilmiş şəxsləri, məcburi köçkünləri aid edir.²

İstər beynəlxalq, istərsə də yerli qanunvericilikdə “sosial müəssisə” anlayışından aydın görünür ki, sosial müəssisə ilk dəfə əhalinin daha həssas qrupları üçün nəzərdə tutulmuşdur. Lakin zaman keçdikcə bu müəssisələr inkişaf edərək əhalinin aztəminatlı ailələrini, yoxsul, daha aşağı təminatlı kateqoriyalarını da öz əhatə dairəsinə alaraq ölkədə işsizliyin qarşısının alınması, məşğulluğun təmin olunmasında olduqca səmərəli bir sahəyə çevrilib.

Göründüyü kimi dünya və ölkəmiz üçün son dövrlərdə aktual olan sosial

sahibkarlıq və sosial müəssisələrin inkişafı məsələsi ilkin olaraq dövlətin dəstəyi olmadan sürətli inkişaf yolunu tuta bilməz. Xüsusilə bizim kimi qısa müddət ərzində bir iqtisadi formasiyadan digər bir iqtisadi formasiyaya keçən ölkələr üçün bu çox zəruri hal olaraq qalır. Dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində ABŞ, Avropa Birliyi dövlətlərində müxtəlif formada sosial sahibkarlıqla məşğul olan çoxsayda müəssisələr vardır ki, onlar öz ölkəsinin iqtisadiyyatına və sosial sferasına əhəmiyyətli dərəcədə gəlir və rifah gətirir. Bu deyilənlərlə bağlı kifayət qədər beynəlxalq nümunələr vardır.

Fazle Abed (Banqladeş) dünyanın ən böyük ictimai quruluşunun qurucusudur. Bu quruluşun 30 mindən çox işçisi var. Abed, təhsil, səhiyyə, sosial və maliyyə işləri mövzusunda yeni fikirlərin ortaya çıxmasında liderlik etmişdir. Ayrıca yerli inkişaf üçün bölgə insanlarına səlahiyyət və ehtiyacı olan milyonlarla adama da xidmət göstərmişdir. Onun araşdırmaları başqa ölkələr tərəfindən sürətlə nümunə olaraq alınmış, onun modeli bütün dünyaya yayılmışdır. Fazle Abed, araşdırmalarının yayılması üçün bir çox təhsil proqramları təşkil etmiş və kitablar çap etdirmişdir. Dünyanın bir çox böyük “sosial müəssisə” sahibləri birləşərək dünyada sosial problemlərin daha sadə və asan həll yollarının tapılıb təqdim olunması üçün birlikdə çalışmağı qarşılarına məqsəd qoymuşlar. Onlardan;

Fazle Abed, Peter Eigen, Oded Grajev, Alice Tepper Marlin və Ashoka qurucusu Bill Drayton bir araya gələrək Sosial Sahibkarlıq Qlobal Akademiyasını qurdular. Türkiyədə Ashoka 22 fevral 2004-cü il tarixində rəsmi olaraq fəaliyyətə başlamışdır.⁴

Hər il təşkil edilən müsahibələr vasitəsilə yeni sosial sahibkarlar “Ashoka Türkiyə” ailəsinə qatılmaqdadır.⁵

Azərbaycanda bəs bu “sosial sahibkarlığın” inkişafı üçün dövlətin apardığı sosial-iqtisadi islahatlar, layihə və proqramların bu işə cəlb olunmasına hansı istiqamətlərdə daha çox fayda verə bilər sualına nəzər yetirək.

Bildiyimiz kimi əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması məqsədilə son üç ildə ölkə başçısı cənab İlham Əliyevin birbaşa verdiyi fərman və sərəncamlar əsasında sosial islahatlar paketi hazırlanıb ki, bu da illik maliyyə dəyəri 5 milyard (təxminən 3 milyard ABŞ dolları) manat olan üç əsas sosial sahəni özündə ehtiva edib. Belə ki, bu islahatlar nəticəsində həmin dövr üçün sosial ödənişlər 65 faiz, minimum pensiya 2,2 dəfə, minimum əmək haqqı 2,3 dəfə illik əmək haqqı isə 2 dəfədən çox artmışdır. 2021-ci ildə ölkə üzrə 202000 ailə üzvü 47000 aztəminatlı ailələrin ünvanlı dövlət sosial yardımı ilə təmin olunmuşdur ki, bu yardımın orta aylıq məbləği son bir ildə 17 faiz artırılmışdır. Qeyd etmək lazımdır ki, COVID-19 pandemiyasıyla əlaqədar ötən il ölkə əhalisinin təxminən 4.6 faizini və ya 466 min nəfərin aylıq və birdəfəlik sosial müavinətlə təmin olunduğu haqqında Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsi tərəfindən hesabat yayımlanmışdır.⁶

Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin 2021-ci ilin əvvəlinə verdiyi məlumat əsasında hər beş ildən bir ölkə üzrə aztəminatlı ailələrə

ödənilən dövlət sosial yardıma diqqət etsək görərik ki,

Göstərilən illər	2011	2016	2020	2021	2022	qeyd
ÜDSY təyin olunmuş ailələrin sayı	122781	105009	72170	77269	47000	
ÜDSY təyin olunmuş ailə üzvlərinin sayı	552514	451538	298881	323996	202000	
O cümlədən, qadın	277562	215001	159088	172436	----	
Uşaqlar: nəfərlə	274265	226434	162561	174319	---	
Bir nəfərə düşən orta aylıq ÜDSY-nin məbləği, manat	24,12	35,49	50,03	57,10	94,22	
Cəmi ödənilmiş məbləğ	13 mln 327 min	16 mln 025 min	14 mln 953 min	18 mln 500 min	19 mln 032 min	

Verilən bu məlumat üzərində apardığım təhlil nəticəsində bu qənatə gəlmək olar ki, əhalinin aztəminatlı ailələrinə təkcə 2021 il üzrə müəyyən olunmuş ehtiyac meyarının məbləği 196 manat olduğu halda hər bir ailəyə orta hesabla ödənilən ünvanlı dövlət sosial yardımın, illər üzrə aztəminatlı ailələrin azalmasına baxmayaraq ümumi məbləğinin artdığını buradan aydın görmək mümkündür. Demək, əhalinin aztəminatlı ailələri üçün dövlətin sosial yardımının daha səmərəli istiqamətləri axtarılmalı və beynəlxalq təcrübədən istifadə edərək innovativ sosial müəssisələrin yaradılmasında onun daha effektiv işlək mexanizmlərinin və hüquqi normativlərinin müəyyənləşdirilməsinə nail olmaq gərəkdir. Əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması, onun həyat keyfiyyətinin yüksəldilməsində aztəminatlı ailələrin azaldılması və ya əlçatanlığın məhduddlaşdırılmasıyla deyil, əksinə sosial məsuliyyətin artırılması, uzunmüddətli, dayanıqlı sosial inkişafa nail olmaq üçün, xüsusilə regionlarda yaşayan əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması, sosial müəssisələrin yaradılması onun inkişafı üçün əlverişli investisiya mühitinin yaradılmasında dövlətin xüsusi güzəştlər paketinin olması olduqca aktual məsələdir.

Azərbaycanda son illər sosial sahibkarlıqla məşğul olan bir neçə müəssisələr vardır ki, onların yaradıcıları xaricdə təhsil alan gənclərdir. Bu müəssisələrin fəaliyyət dairəsi bu qəbildən olan beynəlxalq səviyyəli sosial müəssisələri ilə müqayisəyə gəlməyəcək dərəcədə kiçikdir və fəaliyyət sahəsinin əksəriyyəti təlim və tədris proqramlarının hazırlanması, bu sahədə fəaliyyət göstərən təşkilatlar arasında əlaqələrin qurulması, maarifləndirici və informasiya texnologiyalarının inkişafına yönəlik məqsədləri həyata keçirirlər. Bunlardan Education HUB, Vascolab, Hands Art, Oh La La, LOVE by Veganazer, Keka love Adaptive Fashion və s. sosial müəssisələrdir ki, adlarından da göründüyü kimi əhalinin daha həsas qruplarının, xüsusilə regionlarda məşğulluq və yaşayış tələbatlarının ödənilməsinə təmin edəcək səviyyədə deyillər. Ümumiyyətlə, ölkəmizdə sahibkarlıq subyektlərinin fəaliyyəti dairəsində Azərbaycan Respublikasının Statistika Komitəsinin 2021-ci ildə verdiyi məlumatda “sosial sahibkarlıq”a dair heç bir məlumat yoxdur. Bu onu göstərir ki, Azərbaycanda sosial sahibkarlıqla bağlı qanunvericilikdə hüquqi bazası yoxdur və bu sahənin inkişafı üçün hüquqi tənzimləmələrə, vergi güzəştlərinə ehtiyac vardır. Azər-

baycanda sahibkarlıq fəaliyyətinin bütün formaları, mülkiyyət və təşkilatı – hüquqi formasından asılı olmayaraq bərabər hüquqludur. Əhalinin daha həssas qruplarının sosial rifahının yaxşılaşdırılmasına təkan verən “sosial sahibkarlıq” fəaliyyətini fərqli hüquqi statusunun olması ölkədə mikro, kiçik və orta sahibkarlıq fəaliyyətinin inkişafında da daha səmərəli nəticələrin əldə olunmasına gətirib çıxarar. Həmçinin regionlarda sosial sahibkarlığın və bu qəbildən olan müəssisələrin inkişaf etdirilməsiylə orada yaşayan əhalinin məşğulluğunun təmin olunması, həyat səviyyəsinin yüksəlməsi, böyük şəhərlərə axının qarşısının alınması, iqtisadi səbəbdən ailələrdə baş verən sosial-məişət problemlərinin qarşısını alınması kimi məsələlərin həllinə kömək etmiş olur. “Sosial sahibkarlığa” təkan verə biləcək və regionlarda aztəminatlı ailələrin, kəndli-fermer təsərrüfatının inkişafıyla bağlı olan digər bir nümunəni tədqiqatımız üçün nəzərdən keçirək:

Məlum olduğu kimi, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 6 dekabr tarixli 1138 nömrəli Fərmanı ilə Milli iqtisadiyyat və iqtisadiyyatın əsas sektorları üzrə strateji yol xəritələri təsdiq edilmişdir. Bu milli strateji yol xəritəsində nəzərdə tutulan iş planlarından biri də regionlarda yaşayan əhalinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması sahəsində kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalına və emalına dair tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Tədbirlərin həyata keçirilməsində Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiə Nazirliyi və İqtisadiyyat Nazirliyinin nəzdində fəaliyyət göstərən Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyi vasitəsilə regionların inkişafıyla bağlı innovativ layihələrin maliyyələşdirilməsi üzrə güzəştli kreditlərin verilməsi nəzərdə tutulub. Lakin ailə-fermer təsərrüfat rəhbərlərinə və fiziki şəxslərə dövlətin bu vəsaitin verilməsi nədənsə müvəkkil kredit təşkilatlar vasitəsilə həyata keçirilir. Ölkə iqtisadiyyatında fəaliyyətdə olan mikro, kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin 2020-ci il üzrə ümumi sayına aşağıdakı cədvəldə nəzər salsaq görürük ki⁷:

Göstəricilər	Cəmi	Huquqi şəxslər	Fiziki şəxslər	% göstərici
Sahibkarlıq subyektlərinin ümumi sayı	316370	33450	282920	
Mikro sahibkarlıq sub.sayı	307717	24797	282920	97.3
Kiçik sahibkarlıq subyekti olan müəssisələrin sayı	5946	5943	----	1.9
Orta sahibkarlıq subyekti olan müəssisələrin sayı	2720	2710	-----	0.8

Ölkədə sahibkarlıq subyektlərinin ümumi say göstəricisi daxilində kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərində fiziki şəxslərin sayı yox dərəcəsidədir. Bu isə onu göstərir ki, kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinin işçi qüvvəsinin say göstəricisi 11 nəfərdən 50 nəfərə kimi olan müəssisələr təşkil etdiyindən ölkə əhalisinin say nisbətində görə bu müəssisələrin sayı da çox aşağıdır. Əmək və məşğulluq münasibətləri sahəsində, özünüməşğulluq proqramları, ailə və fermer təsərrüfatlarının inkişafına yönəlik dövlətin sosial islahatlar paketinə yeni

yanaşma tələbatı vardır. Regionların sosial-iqtisadi inkişafı, orada yaşayan əhəlinin həyat tərzinin yaxşılaşdırılması üçün dövlətin sosial-iqtisadi islahatlar paketinə daxil olan aqrar kreditlərin mikro, kiçik və orta sahibkarlara birbaşa deyil, Aqrar Kredit və İnkişaf Agentliyi – AİKA-nın müəyyən etdiyi müvəkkil kredit təşkilatları vasitəsilə artan faiz dərəcələri ilə verilməsi, regionlarda nəinki sosial sahibkarlığın formalaşmasına, hətta KOB subyektlərinin də inkişafını ləngidir. Belə ki, regionlarda özünüməşğulluq, ailə kəndli fermer təsərrüfatlarında çalışmaq istəyən fiziki şəxslərə AİKA tərəfindən təklif olunan kreditlərə tətbiq olunan faiz dərəcələri aşağıdakı kimidir:

- Agentlik cəlb etdiyi vəsaitləri illik 2 faiz tətbiq etməklə müəyyən edilmiş qaydada müvəkkil kredit təşkilatlarına verir;

- Agentlik nəzərdə tutulan vəsaiti müvəkkil kredit təşkilatlarına illik 2 faiz tətbiq etməklə verir. Müvəkkil kredit təşkilatlarının Agentliyin kredit vəsaitinə tətbiq etdiyi illik faiz dərəcəsinin ən yüksək həddi (bu bənddə nəzərdə tutulmuş 2 faiz daxil olmaqla) 7 faizdən artıq olmamalıdır;

- Zəmanətlə verilən mikro kreditlərdə isə Agentlik nəzərdə tutulan vəsaiti müvəkkil kredit təşkilatlarına illik 2.5 faiz tətbiq etməklə verir. Müvəkkil kredit təşkilatlarının Agentliyin kredit vəsaitinə tətbiq etdiyi illik faiz dərəcəsinin ən yüksək həddi (bu bənddə nəzərdə tutulmuş 2.5 faiz daxil olmaqla) 12 faizdən artıq olmamalıdır. ⁸

Bundan əlavə verilən kreditlərin hədd və müddətini, faiz və komisiya haqqını, kreditin təminat kimi girov əmlakının sığorta məbləğini, birgə borclu qrup üzvlərinin həyat sığortası məbləqlərini də nəzərə alsaq, burada yenidən işə başlamaq istəyən fiziki şəxsin, sosial vəziyyəti çətin olan aztəminatlı ailələrin, icma üzvlərinin bu kreditlərə və dövlətin dəstəyinə əlçatanlığın nə qədər yuxarıda durduğunu və çətin olduğunu aydın görmək olar.

Beləliklə, yuxarıda qeyd olunan nümunələr üzərində aparılan təhlildən belə nəticəyə gəlmək olar ki, regionlarda yaşayan əhəlinin sosial rifahının yaxşılaşdırılması, onların sosial tələbatlarının təmin olunması, işsizliyin azaldılması, məşğulluğun artırılması, əhəlinin kəndlərdən böyük şəhərlərə axınının qarşısının alınması, eləcə də iqtisadi cəhətdən çətin həyat şəraiti səbəbindən ailəməişət problemlərinin qarşısının alınması məqsədi ilə ölkə rəhbərliyi tərəfindən həyata keçirilən sosial-iqtisadi islahatlar paketinə yeni yanaşmanın zəruri olduğunu hesab edirəm. Regionların inkişaf hədəflərində əhəlinin davamlı sosial rifahı, həyat keyfiyyət göstəricilərinin yaxşılaşdırılması, aztəminatlı ailələrə səmərəsiz ödənişlərin azaldılması məqsədilə, ölkədə “sosial sahibkar”lığa dəstək verən və sosial məsuliyyət daşıyan müəssisələrin inkişafına dəstək vermək, onun real, işlək mexanizmini yaratmaq ölkəmiz və onun əhalisi üçün çox əhəmiyyətli məsələ kimi qarşımızda durur.

ƏDƏBİYYAT

1. Əkbərov U., Rəhimli R., Həbibova Z., Həsənov M. İnsan potensialına əsaslanan müəssisələr Azərbaycanca davamlı innovativ inkişaf texnologiyası kimi. -Bakı, -2018, - s. 64.
2. <http://www.e-qanun.az/framework/39846>
3. www.brac.net
4. www.ashoka.org
5. www.ashoka.org
6. https://www.sosial.gov.az/post_531157
7. <https://www.stat.gov.az/source/entrepreneurship/>
8. <http://akia.gov.az/az/kreditler>

СОЦИАЛЬНОЕ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВО КАК НОВАЯ СФЕРА СОЦИАЛЬНЫХ УСЛУГ, НАПРАВЛЕННАЯ НА РАЗВИТИЕ ОБЩЕСТВА

Э.С.ИСМАЙЛОВА

РЕЗЮМЕ

Социально-экономические реформы, проводимые Азербайджанской Республикой в направлении обеспеченного социального государства, в последнее время были направлены на повышение уровня жизни населения. В числе этих целей еще более важными стали общее развитие регионов, безработица, занятость, сокращение бедности, поддержка малообеспеченных семей, а также процесс внутренней миграции и реализация задач сделало еще более актуальным выполнение задач, направленных на решение социальных проблем, вытекающих из этих вопросов. Дальнейшее расширение предпринимательской деятельности в регионах, определенных в качестве приоритета в стратегии социально-экономического развития страны, призывает к новому подходу к пакету социальных реформ для обеспечения того, чтобы социальное обеспечение и потребности населения были стабильными и устойчивыми. В результате исследования выявлена необходимость государственной поддержки при формировании юридических и физических лиц, способных брать на себя риски и обязанности, связанные с «социальным предпринимательством» и социальными предприятиями. Это уже подтверждало себя в международной практике как направление, которое может способствовать развитию крестьянских хозяйств и более эффективной и устойчивой социальной защищенности малообеспеченных семей в регионе.

Ключевые слова: человек, благополучие, социальное предпринимательство, достойная жизнь, ответственность

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP AS A NEW AREA OF SOCIAL SERVICES AIMED AT THE DEVELOPMENT OF SOCIETY

E.S.ISMAILOVA

SUMMARY

The socio-economic reforms implemented by Azerbaijan Republic towards welfare policy have recently been aimed at improving the living standards of the population. Among these goals, the general development of the regions, reduce of unemployment, employment,

poverty reduction, support for low-income families as well as the domestic migration process and the implementation of tasks to address the social problems arising from those issues have become even more urgent. Further expansion of entrepreneurship in the regions identified as a priority in the country's socio-economic development strategy necessitates a new approach to the package of social reforms implemented in order to ensure the sustainability and continuousness of social security and needs of the population. As a result of the study, it is considered the need for state support in the formation of legal entities and individuals who can take risks and responsibilities related to "social entrepreneurship" and social enterprises that has already proven itself in international practice as an area that can contribute to the development of peasant farms in the region, more efficient and sustainable social security of low-income families.

Key words: human, welfare, social entrepreneur, ship, dignified life, responsibility